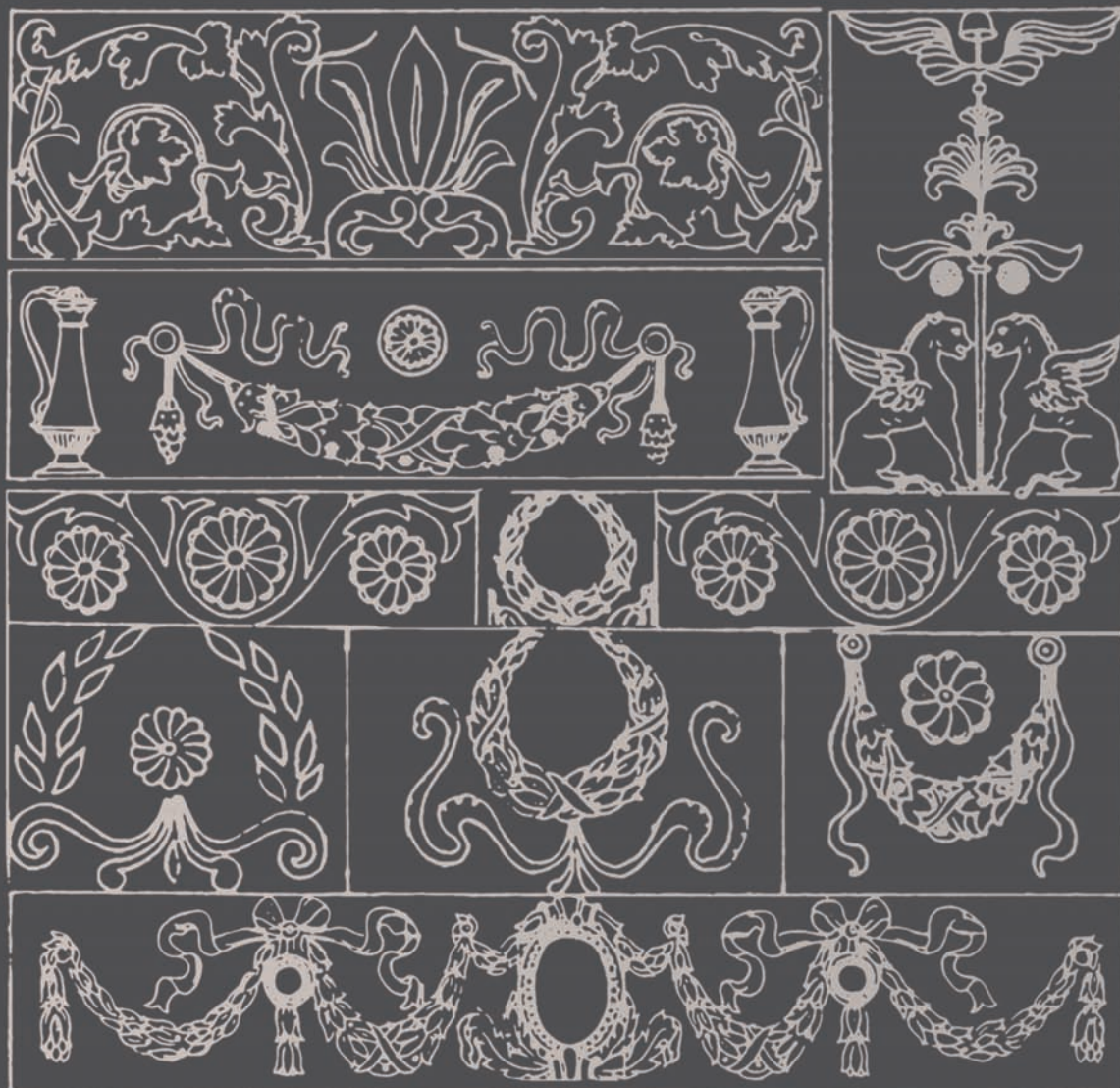

Хотел „Москва“ Moskva Hotel

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Цртежи детаља фасадне пластике

Sketch of facade plastic detail

Зграда хотела „Москва“ подигнута је почетком прошлог века на Теразијама, једном од најзначајнијих градских простора, чији су урбанистички и архитектонски лик стварали наши најзначајнији неимари. Читајући историју Теразија, прати се и трансформација Београда од оријенталне вароши до модерне европске престонице. Здање хотела „Москва“ био је први објекат који је обележио будућу изградњу Теразија. У своје време била је то веома савремена зграда, а њено подизање за ондашњи Београд представљало је велики догађај. Хроничар Димитрије М. Ђорђевић је забележио: „Место на коме је започета градња палате било је најлепше на теразијском платоу. Издигнуто на савској и дунавској падини, место се видело и са аустро-угарске стране.“ Зграда хотела „Москва“, видљива чак и из далека, постала је карактеристична силуета града па је као таква била и један од најсликанијих приказа који се појављивао на разгледницама прве половине 20. века. О подизању овог значајног београдског здања зна се готово све, као и о његовом животу током протеклих сто година.

Осигуравајуће друштво „Росија“ из Петрограда почетком 20. века купило је имање са кућом Николе Вулковића и кафаном „Велика Србија“, на углу Краља Милана (данас Теразије) и Балканске улице, да би сазидали објекат за смештај своје фирме. За подизање зграде Друштво је расписало конкурс 1905. године, а жири су чинили: двојица руских архитеката из Петрограда Павел Карлович Бергштресер и Владислав Станиславович Карпович, професор Ото Вагнер из Беча, архитекти Андра Стевановић и Никола Несторовић, професори Велике школе у Београду, и Светозар Вукадиновић, директор филијала Друштва. Конкурсни захтеви су прописивали да се поред канцеларијских просторија у зграду смести и велики хотел, кафана, ресторан и радње. Укупно је приспело дванаест радова, углавном домаћих архитеката, као и један рад из Париза, два из Будимпеште и један из Загреба. Прву награду и право на реализацију добио је рад архитектке Виктора Ковачића из Загреба. Међутим, управа Друштва у Петровграду није се сложила са избором жирија, те је прихватила пројекат Јована Илкића, награђен другом наградом. Архитекта Илкић позван је у Петроград, где је рад на пројекту настављен у сарадњи с руским архитектима, који су мање измене унели у организацију

основе и веће у решење фасаде. Пројекат је потписао архитекта Павел Карлович Бергштресер, „шеф-архитект“ Осигуравајућег друштва „Росија“. Зграда хотела „Москва“ изведена је под надзором Јована Илкића, одговорног „за исправност извршења и конструкције“.

Зидање здања на Теразијама започето је у марту 1905, а завршено у децембру 1907. године. У архитектуру Београда унело је низ новина: нове композиционе схеме, нове материјале, нову декорацију. Радове је изводио Карло Кнол, значајан српски грађевинар са почетка прошлог века, који је увео модерну градњу у Србији. Монументална угаона четвороспратница једна је од првих

зграда у Београду на којој је употребљен армирани бетон за међуспратну конструкцију, а овим радовима руководио је архитекта Матија Шнајдер. Сви конструктивни радови од армираног бетона: фундаирање, стубови, таваница и степенице изведени су по систему „Луитполд и Снајдер“ из Штутгарта.

Разиграност маса постигнута је примарним архитектонским елементима. У растварању композиционе схеме на згради хотела „Москва“ наглашена је вертикалност, као једна од основних морфолошких ознака сецесије. Вертикална подела архитектонске опне провучена је кроз целу зграду од приземља до крова и додатно

наглашена високим стрмим кровом са фијалама. Јединствени корпус добио је призматичне тростране еркере који уместо подеоних венаца разуђују фасаде. Зидна платна ослобођена су хоризонталних подеоних венаца, архитектонске пластике око отвора, лизена и пиластера. Употреба мермера, керамичких плочица и фајанса за оплату фасаде означили су прихватање сецесијских поставки о употреби нових племенитих и трајних материјала. Цокл хотела „Москва“ израђен је од најбољег српског рипањског гранита, приземље је обложено полираним плочама од црвеног шведског гранита, а већи део слободне површине фасада од првог спрата па до крова обложени су фино израђеним жућкастим плочицама. Зелене керамичке плочице којима је остварена изузетна декоративна, колоритна оплата фасаде, израђене су у чувеној фабрици мајолике и керамичких украса „Жолнај“ из Печуја. Украсни мотиви на фасади израђени су према Илкићевим нацртима. Употребом нових материјала зграда хотела „Москва“ спадала је међу ретке у Београду с хроматском фасадом, до тада присутна само на згради Управе фондова (данашњем Народном музеју). Значајне детаље фасаде хотела и његовог орнаменталног корпуса чине скулптура „Жена са три детета“,

*Детаљ са фасаде,
„Глорификација Русије“*

*Facade detail
“Glorification of Russia”*

која се налази у ниши на угаоном делу зграде, као и „Глорификација Русије“, алегоријска рељефна представа привредне и поморске снаге Русије изведена у мајолици која представља доминантан мотив фасадне композиције ка Теразијама.

Здање је у унутрашњој организацији било функционално подељено у два дела. Део палате из улице Краља Милана (данас Теразије) имао је угоститељску и пословну намену. У приземљу су била смештена два дућана и кафана „Москва“, на првом спрату канцеларије Друштва „Росија“, а на осталим спратовима станови за издавање. Део палате из Балканске улице био је намењен кафани,

ресторацији и хотелу. Била су укупно два главна улаза, један са Теразија, други из Балканске улице, и још три помоћна улаза. Раскошно уређен ентеријер са сецесијским намештајем, изузетна уметничка обрада бронзаних врата, излога и капија учинили су ово здање почетком прошлог века јединственим и изузетним у унутрашњем уређењу јавних објеката у Београду.

Палату Осигуравајућег друштва „Росија“ са кафаном и хотелом „Москва“ отворио је краљ Петар I Карађорђевић 14. јануара 1908. године, што су забележиле све престоничке дневне новине. Свечано отварање и весеље обављено је три дана касније уз

концерт Краљеве гарде. Хотел „Москва“ је тада био највећи хотел у Београду са 50 постеља. Кафана је убрзо постала једно од омиљених места за окупљања Београђана, али и дипломатског кора, политичке елите, пословних људи и уметника. Поред раскошно изведеног ентеријера са зидовима у црвеном мермеру, издвајала се и по европском начину услуживања гостију.

Током Првог светског рата палата је била затворена. Након рата, одлуком Осигуравајућег друштва „Росија“ продата је Уједињеној банци, али већ 1923. године откупљује је Поштанска штедионица, значајна финансијска институција, основана само две године раније. Поштанска штедионица је извршила потребне адаптације и овде сместила своје пословне просторије, али је у делу здања из Балканске улице остао хотел. Након подизања своје зграде у Таковској улици, Поштанска штедионица се сели и тада почиње сређивање палате према пројекту архитеката Данице и Бранислава Којића.

Током Другог светског рата палата „Москва“ је делила судбину осталих београдских здања. У послератним годинама враћа свој првобитни сјај и уважене госте. Обимнија рестаурација изведена је у периоду од 1970. до 1972. године, према пројекту Григорија Самојлова, професора Београдског

универзитета. Том приликом, увођењем галерија у појединим просторијама хотела добијено је знатно више простора, ентеријер хотела је украшен његовим витражима, извршена је адаптација хотелског ресторана, изграђене су две банкет сале и помоћна одељења. Такође, обновљене су стара инсталација и опрема (пројектанти Миливоје Жугић, Станко Матовић, Косара Розман), реконструисана је и редизајнирана рецепција хотела и ентеријер кафане „Мала Москва“ (аутор Александар Миленковић).

Зграда хотела „Москва“, једна од најзначајнијих грађевина Београда, у време када је подигнута припадала је концепцијски и стилски најсавременијим токовима европске архитектонске праксе. Ослобођена традиционалног композицијског поступка, употребљеном врстом декорације и применом нових материјала – шведског гранита, армираног бетона, фајанса, мермера и керамике – спада међу прве примере у српској архитектури на којима је прихваћен стил селекције. Њене архитектонске вредности потврђене су и ван граница наше земље, када је у књизи „Сецесија у Европи“, објављена у Немачкој, приказана као једно од значајних европских архитектонских дела. Зграда хотела „Москва“ проглашена је за споменик културе

1968. године, а након једне деценије, 1979. године, утврђена је за културно добро од великог значаја.

Литература:

1. Документација ЗЗСКГБ – Досије споменика културе
2. Ж. Шкаламера, Сецесија у архитектури Београда 1900–1914, ЗЛУМС, 3, Нови Сад, 1967, 323.
3. Т. Борић, Терзије – урбанистички и архитектонски развој, Београд, 2004, 159–163.
4. S. G. Bogunović, Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka, Beograd, 2005, 264–267.
5. D. Maskareli, Hotel „Moskva“ u Beogradu, DaNS, 55, Novi Sad, 2006, 70–71.
6. Хотел Москва – првих сто година, прир. М. Лопушина, Д. Лопушина, Београд, 2008.

The Moskva Hotel was built at the beginning of the last century, on the Terazije square, one of the most important urban areas, whose urban and architectural character was created by our most eminent builders. By reading the history of the Terazije square, you can follow the transformation of Belgrade, from the Oriental town to a modern European capital. The Moskva Hotel was the first object that marked the future construction of the Terazije square. It was a very modern building for its time, and its raising represented a major event for Belgrade of that period. The chronicler Dimitrije M. Đorđević noted: "The place where the construction of the palace started, was the most beautiful

place on the Terazije plateau. Raised on the Sava and Danube river slope, the place could have been seen even from the Austria – Hungary side." The Moskva Hotel, visible even from a great distance, became a characteristic silhouette of the city, so, it was one of the most pictured scenes appearing on postcards of the first half of the 20th century. Everything is well known about the construction of this important Belgrade building, as well as about its life over the past hundred years.

In the early 20th century, Insurance Company "Rossia" from St. Petersburg, bought land with house of Nikola Vulković and cafe "Great Serbia" at the corner of Kralja Milana (today Terazije square) and Balkanska Street,

in order to build a facility for its company. In 1905 the Company announced the competition for the construction of the building, and the jury consisted of: two Russian architects from St. Petersburg Pavel Karlovič Bergštreser and Vladislav Stanislavovič Karpovič, Professor Otto Wagner from Vienna, architects Andra Stevanović and Nikola Nestorović, professors of Great School in Belgrade and Svetozar Vukadinović, General Manager of subsidiaries of the Company. Competition requirements prescribed that, apart from offices, a large hotel, inn, restaurant and shops should have been accommodated in the building. They received twelve works in total, mostly from local architects, and one work

Теразије почетком друге деценије прошлог века
Terazije Square at the beginning of the second decade of the last century

Изглед теразија, 2005.
Appearance of Terazije Square, 2005.

from Paris, two from Budapest and one from Zagreb. The first prize and the right to realization, won the work of architect Viktor Kovačić from Zagreb. However, the management of the Company in St. Petersburg disagreed with the decision of the jury, and accepted the design of Jovan Ilkić, awarded the second prize. Architect Ilkić was invited to St. Petersburg, where the work on the design was continued in cooperation with Russian architects, who introduced few changes into organization of the foundation and bigger ones into facade solution. The design was signed by the architect Pavel Karlovič Bergštreser, "head-architect" of the Insurance Company "Rossia". The Moskva Hotel was realized under the supervision of Jovan Ilkić, responsible

for "correctness of realization and design".

The construction of the building on the Terazije square started in March, 1905, and completed in December, 1907. In the architecture of Belgrade, it introduced a number of innovations: new compositional schemes, new materials, new decoration. The works were performed by Karlo Knol, a significant Serbian construction worker from the beginning of the last century, who introduced the modern construction in Serbia. The monumental four-corner building was one of the first buildings in Belgrade, on which was used reinforced concrete for interfloor construction, and these works were managed by the architect Matthias Schneider. All structural works with reinforced concrete: foundation, pillars, ceiling and stairs were made according to the system "Luitpold and Schneider" from Stuttgart.

The vivacity of the mass was achieved by the primary architectural elements. In the dissolution of compositional scheme on the building of the Moskva Hotel, the verticality is emphasized, as one of the basic morphological marks of the Secession. The vertical division of architectural membrane placed through the entire building from the ground floor to the roof, which was additionally emphasized with high steep roof with little towers. The unique body got prismatic three-side oriel windows, that instead of string-cornices make facades rugged.

Walls are exempt from horizontal string cornices, architectural decoration around openings, lizens and pilasters. The use of marble, ceramic tiles and faience for the facade formwork, marked the acceptance of Secession settings on the use of new precious and durable materials. The socle of the Moskva Hotel is made of the finest Serbian Ripanj granite, the ground floor is covered with polished plates of red Swedish granite, and most of the free surface of the facade, from the first floor to the roof, is covered with fine yellowish tiles. Green ceramic tiles which made a special decorative colourful facade formwork, were designed in the famous factory of maiolica and ceramic ornaments "Zolnajt" from Pecs. Decorative motifs on the facade were made according to Ilkić's design. By using new materials, the Moskva Hotel belonged among few in Belgrade with chromatic facade, until that time only present on the building of Funds Administration (today's National Museum). Significant details of the hotel's facade and its ornamental assemblage are represented by the sculpture "Woman with Three Children" which is located in a niche in the corner of the building, as well as by "Glorification of Russia" allegorical relief representation of economic and naval forces of Russia, made in maiolica style, representing the dominant theme of the facade's composition on the Terazije square.

In the internal organization, the building was functionally divided into two parts. A part of the palace from Kralja Milana Street (today Terazije square) had restaurant and business purpose. Two shops and cafe' "Moscow" were located in the ground floor, offices of the Company "Rossia" on the first floor, and on the other floors apartments for rent. A part of the palace from Balkanska Street was intended for cafe', restaurant and hotel. In total, there were two main

entrances, one from Terazije square, other entrance to the hotel from Balkanska Street and another three auxiliary entrances. Richly decorated interior with Secession furniture, exquisite art processing of bronze doors, windows and gates, made this building, at the beginning of the last century, a unique and exceptional in the interior decoration of public buildings in Belgrade.

The Palace of the Insurance Company "Rossia" with a cafe' and the Moskva Hotel, was opened

by King Petar I Karađorđević on January 14, 1908, as recorded by all capital daily newspapers. The opening ceremony and celebration were carried out three days later, with a concert of the King's Guard. At that time, the Moskva Hotel was the largest hotel in Belgrade with 50 beds. Soon afterwards the cafe' became one of the favorite places for get-togethers of Belgrade citizens, as well as of diplomatic corps, political elite, business people and artists. In addition to richly performed interior,

Хотел „Москва”, 2009.

Moskva Hotel, 2009.

Изглед Терезија са хотелом "Москва", 1921/22.

Appearance of Terazije Square with Moskva Hotel, 1921/22.

with walls made from red marble, it was distinct even by the European way of serving guests.

During the First World War, the palace was closed. After the war, by the decision of the Russian Insurance Company "Rossia", it was sold to the United Bank, but already in 1923 was purchased by the Postal Savings Bank, important financial institution, founded only two years earlier. After the completion of the necessary adaptation, the Postal Savings Bank accommodated here its business offices, but the hotel remained in the part of the building from Balkanska Street. By the construction of its own building, the Postal Savings Bank moved away and at that time started the arrangement of the palace according to the design of architects Danica and Branislav Kojić.

During the Second World War, the palace "Moskva" had the same destiny as other buildings of Belgrade. In the post-war years it returned its original shine and distinguished guests. An extensive restoration was performed in the period from 1970 to 1972, according to the design of Grigorije Samojlov, professor of the Belgrade University. On that occasion, by introducing galleries in certain areas of the hotel, much more space was gained, the hotel interior was decorated with his stained glass, adaptation of the hotel restaurant was made, two banquet halls and extra premises were built. Also, the old installations and equipment were restored (designers Milivoje Žugić, Stanko Matović, Kosara Rozman), the recep-

tion desk and the interior of the cafe "Little Moskva" (author Aleksandar Milenković) were reconstructed and redesigned.

The Moskva Hotel, one of the most important buildings in Belgrade, in the period of its construction belonged in concept and style to the latest developments of the European architectural practice. Exempt from traditional compositional procedure, by the used type of decoration and by the use of new materials such as Swedish granite, reinforced concrete, faience, marble and ceramics, it is among the first examples in Serbian architecture on which was accepted the Secession style. Its architectural values were confirmed even outside the borders of our country, when in the book "Secession in Europe", published in Germany, it was represented as one of the major European architectural works. The Moskva Hotel was proclaimed a cultural monument in 1968, and after a decade, in 1979 was declared a cultural monument of great value.

Bibliography:

1. *Documentation of Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade—Record of Cultural Monuments*
2. Ž. Škalamera, *Secession in Architecture of Belgrade 1900–1914*, ZLUMS 3, Novi Sad 1967, 323.
3. T. Borić, *Terazije Square Urban Planning and Architectural Development*, Belgrade 2004, 159–163.
4. S. G. Bogunović, *Architectural encyclopedia of Belgrade of XIX and XX century*, Belgrade 2005, 264–267.
5. D. Maskareli, *Moskva Hotel in Belgrade*, DaNS 55, Novi Sad 2006, 70–71.
6. *Moskva Hotel – First Hundred Years*, edited by M. Lopusina, D. Lopusina, Belgrade 2008.

Хотел „Москва“

Издавач:	Завод за заштиту споменика културе града Београда
За издавача:	мр Милица Грозданић, директор
Аутор текста:	Саша Михајлов
Идејни концепт:	Лидија Котур
Лектура:	Татјана Тодоровић
Превод на енглески језик:	Јелена Топаловић-Китановић
Графички дизајн:	Александра Ристановић, Лука Прокић
Фотографија:	Снежана Неговановић Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда
Тираж:	1000 примерака
Штампа:	ЈП „Службени гласник“, Београд

Београд 2009.
Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд,
Градска управа, Секретаријат за културу

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

728.5(497.11)(036)

МИХАЈЛОВ, Саша, 1975-
Хотел "Москва" = Moskva Hotel / [аутор
текста Саша Михајлов ; превод на енглески
језик Јелена Топаловић-Китановић ;
фотографија Снежана Неговановић]. - Београд :
Завод за заштиту споменика културе града
Београда = Cultural Heritage Preservation
Institute of Belgrade, 2010 (Београд :
Службени гласник). - 12 стр. : илустр. ; 21
cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл.
превод. - Податак о аутору преузет из
колофона. - Тираж 1.000. - Библиографија:
стр. 6.

ISBN 978-86-81157-44-2

а) Београд - Хотел "Москва" - Водичи
COBISS.SR-ID 175335436